

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

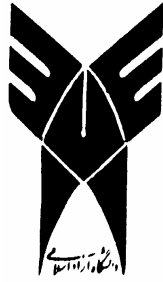
سازمان پژوهش‌های فقهی

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بایدی از خداوند بماند و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و موارد با نظر بر احوال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند و انش و پژوهش و نظر بر اهمیت جایگاه دانشگاه و اعتدای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشمندان و اصحاب بیعت علمی و اندامهای دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی در نظر قرار داده و از آن تعهد می کنیم:

- ۱- اصل برکت: التزام بر برکت جویی از حرکت و رفتار غیر خدای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آید.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و صفاقت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید رواج دانش و اندام نتایج تحقیقات و انتقال آن به کارکنان علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقدیر خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر ماموران حق.
- ۶- اصل رازداری: تمهید صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه کارکنان پژوهش.
- ۹- اصل منع علی: تمهید رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن بهیتر و توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی گروه ارتباطات

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: روزنامه نگاری

عنوان:

بررسی دیدگاه کارشناسان ارتباط جمعی درباره اهداف "ویکی لیکس" در حوزه روزنامه نگاری

استاد راهنما:

دکتر سید محمد دادگران

استاد مشاور:

دکتر محمد سلطانی فر

پژوهشگر:

راحله صحه

تابستان ۱۳۹۱

تقديم به :

روح پرفتوح پدرم که پاکدل و خیراندیش بود .
تقديم به مادر عزیزم و مادر بزرگ مهربانم
و برای کسانی که جای خالی تکیه گاه را زیر سایه او پر می کنم

تقدیر و تشکر...

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

- در هر نعمتی حق سپاسی است و به تحقیق مرا توان آن نیست که مراتب سپاسگزاری خود را از تمامی بزرگوارانی که شمع وجودشان را با اخلاق به پای شیفتگان علم و دانش ذوب کرده اند به جای آورم.
- عرض تقدیر و تشکر از کوششهای استاد محترم جناب آقای دکتر سید محمد دادگران در مقام استاد راهنما جناب آقای دکتر محمد سطلانی فر استاد محترم مشاور و نیز استاد محترم داور جناب آقای دکتر علی گران مایه پور .

تعهد نامه اصالت پایان نامه دکتری

اینجانب راحله صحه دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۷۹۰۳۰۰۰۰۱ در علوم ارتباطات - روزنامه نگاری در تاریخ ۹۱/۰۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان « بررسی دیدگاه کارشناسان ارتباطات جمعی درباره اهداف "ویکی لیکس" در حوزه روزنامه نگاری » با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: راحله صحه

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ :

دانشجوی کارشناسی ارشد راحله صحه از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ به

حروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما رادرا
۹۲/۲/۴

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

چکیده

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسأله	۱
۳-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق و انگیزه انتخاب آن	۴
۴-۱ پرسش های تحقیق	۴
۱-۴-۱ پرسش اصلی از نظر کارشناسان	۴
۲-۴-۱ پرسش های فرعی	۵
۵-۱ فرضیه های تحقیق (بیان روابط بین متغیرها)	۵
۶-۱ تعریف مفاهیم	۶
۱-۶-۱ کارشناسان ارتباطات جمعی	۶
۲-۶-۱ ویکی لیکس	۶
۳-۶-۱ روزنامه نگاری یا ژورنالیسم	۶
۴-۶-۱ دسترسی	۶
۵-۶-۱ تبلیغات	۶
۶-۶-۱ مطبوعات جایگزین	۷
۷-۶-۱ تعصب و جانبداری	۷
۸-۶-۱ مرورگر	۷
۹-۶-۱ خبر	۷
۱۰-۶-۱ سخت خبر	۸
۱۱-۶-۱ نرم خبر	۸
۱۲-۶-۱ خبر فوری	۹
۱۳-۶-۱ رسانه های خبری	۹
۱۴-۶-۱ تاثیرات رایانه	۹
۱۵-۶-۱ آثار فرهنگی، اجتماعی و روانی فناوری اطلاعات روی انسان/ ویژگی های تأثیر اجتماعی فناوری رایانه	۹
۱۶-۶-۱ ویژگی های فناوری کامپیوتری	۱۰
۱۷-۶-۱ ارزش خبری	۱۱
۱۸-۶-۱ فیدبک یا باز خورد	۱۱
۱۹-۶-۱ شش عنصر خبری	۱۲
۲۰-۶-۱ دروازه بانی خبر	۱۲
۲۱-۶-۱ دروازه بانی	۱۳

۱۳	..... ۲۲-۶-۱ برچسب زدن
۱۴	..... ۲۳-۶-۱ ناشناس
۱۴	..... ۲۴-۶-۱ منبع محرمانه
۱۴	..... ۲۵-۶-۱ عینیت گرایی
۱۵	..... ۲۶-۶-۱ سبک هرم وارونه
۱۵	..... ۲۷-۶-۱ سواد رسانه ای
۱۶	..... ۷-۱ چارچوب نظری تحقیق
۱۶	..... ۱-۷-۱ جامعه اطلاعاتی
۱۶	..... ۲-۷-۱ نظریه کاشت
۱۶	..... ۳-۷-۱ نظریه مارپیچ سکوت
۱۷	..... ۸-۱ مدل ابتدایی تحقیق

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱۹	..... ۱-۲ روزنامه‌نگاری ویکی یا ویکی ژورنالیزم چیست؟
۱۹	..... ۲-۲ تاریخچه ویکی ژورنالیزم
۲۲	..... ۳-۲ قوت ها و ضعف های روزنامه‌نگاری ویکی
۲۲	..... ۱-۳-۲ قوت های روزنامه‌نگاری ویکی
۲۳	..... ۲-۳-۲ ضعف های روزنامه‌نگاری ویکی
۲۴	..... ۴-۲ انواع ویکی ژورنالیزم
۲۶	..... ۵-۲ انواع روزنامه‌نگاری
۲۷	..... ۱-۵-۲ دسترسی به اطلاعات
۲۷	..... ۲-۵-۲ روزنامه‌نگاری دقیق و فعال
۲۷	..... ۳-۵-۲ روزنامه‌نگاری متعهد
۲۷	..... ۴-۵-۲ روزنامه‌نگاری تفسیری
۲۷	..... ۵-۵-۲ روزنامه‌نگاری تحقیقی
۲۸	..... ۶-۵-۲ روزنامه‌نگاری پرسر و صدا (جنجالی)
۲۸	..... ۷-۵-۲ رویکرد نظارتی در روزنامه‌نگاری
۲۸	..... ۸-۵-۲ روزنامه‌نگاری دیده بان
۲۹	..... ۹-۵-۲ روزنامه‌نگاری افشاگر یا ناسازگار
۲۹	..... ۱۰-۵-۲ روزنامه‌نگاری حمایتی یا مدافعه گر
۳۰	..... ۱۱-۵-۲ روزنامه‌نگاری مدافعه گر
۳۱	..... ۱۲-۵-۲ روزنامه‌نگاری یا مطبوعات جایگزین
۳۱	..... ۱۳-۵-۲ روزنامه‌نگاری چند رسانه ای
۳۱	..... ۱۴-۵-۲ روزنامه‌نگاری شهروندی
۳۲	..... ۱۵-۵-۲ روزنامه‌نگاری مدنی

۳۲	..... روزنامه‌نگاری دسته جمعی
۳۳	..... روزنامه‌نگاری انتقادی
۳۴	..... روزنامه‌نگاری توسعه
۳۵	..... روزنامه‌نگاری ماریج
۳۶	..... روزنامه‌نگاری بازاری
۳۶	..... روزنامه‌نگاری رقابتی
۳۷	..... روزنامه‌نگاری محلی و فوق محلی
۳۷	..... روزنامه‌نگاری جزئی نگر
۳۸	..... روزنامه‌نگاری گانزو
۳۸	..... روزنامه‌نگاری تفسیری
۴۰	..... روزنامه‌نگاری تحقیقی
۴۱	..... روزنامه‌نگاری کارگری
۴۲	..... روزنامه‌نگاری جیره خوار
۴۲	..... روزنامه های افشاگر
۴۲	..... روزنامه‌نگاری بازار محور
۴۳	..... ۳۱ تابلوئید
۴۳	..... روزنامه‌نگاری جنجالی
۴۴	..... روزنامه‌نگاری احساسی
۴۵	..... روزنامه‌نگاری چند رسانه ای
۴۵	..... روزنامه‌نگاری نو
۴۷	..... روزنامه‌نگاری آنلاین
۴۹	..... روزنامه‌نگاری گروهی
۵۰	..... روزنامه‌نگاری مشارکتی
۵۱	..... روزنامه‌نگاری جانبدار
۵۲	..... ۴۰-۵-۲ روزنامه‌نگاری عامه پسند
۵۳	..... ۴۱-۵-۲ روزنامه‌نگاری رادیکال
۵۴	..... ۶-۲ ویکی لیکس چیست؟ جولیان آسانژ کیست؟
۵۵	..... ۱-۶-۲ شروع پر سر و صدا اما دارای عقبه
۵۵	..... ۲-۶-۲ همه چیز درباره ویکی لیکس
۵۶	..... ۳-۶-۲ جوایز قبل از تهاجم
۵۷	..... ۴-۶-۲ گفت و گوی آسانژ با هفته نامه تایم
۵۷	..... ۵-۶-۲ توسعه حفاظت از اطلاعات
۵۸	..... ۶-۶-۲ پیدایش اینترنت
۶۱	..... ۷-۶-۲ اصلاح سیستم

- ۶۲ ..... ۸-۶-۲ عمق ویکی لیکس
- ۶۳ ..... ۷-۲ افشاگری های ویکی لیکس و واکنش ها
- ۶۳ ..... ۱-۷-۲ افشای اسناد طبقه بندی شده در مورد جنگ افغانستان
- ۶۴ ..... ۲-۷-۲ افشای اسناد محرمانه وزارت خارجه آمریکا
- ۶۵ ..... ۳-۷-۲ محل نگهداری فایل ها
- ۶۵ ..... ۴-۷-۲ منتقدان
- ۶۵ ..... ۵-۷-۲ حملات سایبری
- ۶۶ ..... ۶-۷-۲ بازی کامپیوتری
- ۶۶ ..... ۸-۲ افشاگری های دیپلماتیک و آثار آن
- ۶۸ ..... ۱-۸-۲ پرسش های مطرح درباره دیپلماسی و پاسخ آن ها
- ۶۸ ..... ۲-۸-۲ ماهیت دیپلماسی چیست؟
- ۶۹ ..... ۳-۸-۲ چه موضوعاتی در دستگاه دیپلماسی بیشتر مطرح است؟
- ۶۹ ..... ۴-۸-۲ کارگزاران آن چگونه رفتار می کنند؟
- ۷۱ ..... ۵-۸-۲ چارچوب مقید کننده روابط بین الملل
- ۷۱ ..... ۶-۸-۲ طرز نگاه به ویکی لیکس و پی آمدهای این اسناد برای دیپلماسی
- ۷۳ ..... ۹-۲ اهم اسناد افشا شده ویکی لیکس
- ۷۳ ..... ۱-۹-۲ ایمیل های سارا پیلین
- ۷۳ ..... ۲-۹-۲ انتشار آلبوم های موسیقی
- ۷۴ ..... ۳-۹-۲ عکس گرفتن از هلیکوپتر آپاچی
- ۷۴ ..... ۴-۹-۲ طرح جنگی مک کریستال
- ۷۵ ..... ۵-۹-۲ قرارداد رسوایی کنفرانس گوادلوپ
- ۷۵ ..... ۶-۹-۲ افشای یک پیام دیپلماتیک
- ۷۶ ..... ۷-۹-۲ رسوایی پلام (مأمور سیا) در مورد حمله به عراق
- ۷۶ ..... ۸-۹-۲ اسناد پنتاگون
- ۷۷ ..... ۹-۹-۲ فاش کنند ماجرای واترگیت
- ۷۸ ..... ۱۰-۹-۲ وبلاگ های جنگی ویکی لیکس
- ۷۹ ..... ۱۰-۲ افشاگری های ویکی لیکس برحسب زمان (سال)
- ۷۹ ..... ۱-۱۰-۲ اطلاعات منتشر شده توسط ویکی لیکس در فاصله ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸
- ۸۰ ..... ۲-۱۰-۲ سال ۲۰۰۹
- ۸۱ ..... ۳-۱۰-۲ سال ۲۰۱۰
- ۸۲ ..... ۴-۱۰-۲ افشای تماس های دیپلماتیک
- ۸۳ ..... ۵-۱۰-۲ نشأت آتی اطلاعات در آینده
- ۸۴ ..... ۶-۱۰-۲ واکنش و اعمال فشار از طرف حکومت ها
- ۸۷ ..... ۱۱-۲ واکنش سازمان ها و شرکت ها

۸۷	..... ۱-۱۱-۲ فیس بوک
۸۷	..... ۲-۱۱-۲ واسطه های وام دهنده
۸۸	..... ۱۲-۲ ستایش های حکومتی نسبت به ویکی لیکس
۸۸	..... ۱-۱۲-۲ برزیل
۸۸	..... ۲-۱۲-۲ اکوآدور
۸۸	..... ۳-۱۲-۲ روسیه
۸۹	..... ۴-۱۲-۲ ونزوئلا
۸۹	..... ۵-۱۲-۲ ایالات متحد آمریکا
۸۹	..... ۱۳-۲ نظریه های ارتباطی
۸۹	..... ۱-۱۳-۲ جامعه اطلاعاتی
۹۰	..... ۱-۱۳-۲ توسعه مدل جامعه اطلاعاتی
۹۱	..... ۲-۱۳-۲ نظریه کاشت
۹۱	..... ۳-۱۳-۲ نظریه مارپیچ سکوت
۹۲	..... ۱۴-۲ بمباران اطلاعاتی
۹۵	..... ۱۶-۲ پیشینه تحقیق
۹۵	..... ۱۷-۲ نتیجه گیری فصل دوم
	فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۹۸	..... ۱-۳ روش تحقیق
۹۸	..... ۲-۳ روش جمع آوری اطلاعات
۹۸	..... ۳-۳ جامعه آماری
۹۸	..... ۴-۳ حجم نمونه و روش نمونه گیری
۹۸	..... ۵-۳ متغیرها
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها
	فصل پنجم: نتیجه گیری
۱۴۴	..... ۱-۵ نتیجه گیری نهایی (پایان نامه)
۱۴۶	..... ۲-۵ چکیده تجزیه و تحلیل داده های تحقیق
۱۵۱	..... ۴-۵ پیشنهاد برای محققان بعدی

منابع

چکیده:

عنوان پایان نامه حاضر "افشاگری های ویکی لیکس و دیدگاه کارشناسان ارتباطات جمعی درباره اهداف ویکی لیکس در حوزه روزنامه نگاری" است.

هدف از تدوین پایان نامه کارشناسی ارشد روزنامه نگاری، بررسی دیدگاه کارشناسان و وسایل ارتباط جمعی درباره اهداف افشاگری های سایت "ویکی لیکس" و تاثیر آن در حوزه روزنامه نگاری است.

روش بررسی یا متدولوژی کار شامل دو شیوه اسنادی و پیمایشی (پرسشنامه ای) بوده است نوشته های فراوانی به فارسی و انگلیسی درباره افشاگری های ویکی لیکس موجود است که در فهرست منابع به آنها اشاره شده است و لذا مستندات موضوع، نظرات کارشناسان و نظر بنیانگذاران سایت ویکی لیکس کاملاً در دسترس قرار داشتند در روش پیمایشی، بیش از ۱۵۰ پرسشنامه بین روزنامه نگاران توزیع و توسط آنها تکمیل شده و با روش SPSS جداول و نمودارهای مربوطه به دست آمده است.

در بررسی مساله اصلی پایان نامه چگونه باید با سایت ویکی لیکس و افشاگری های آن برخورد کرد؟ مستندات و پاسخگویان بر برخورد منطقی باتوجه به منافع ملی تاکید داشته اند. در مورد پرسش اصلی که آیا هدف ویکی لیکس از افشاگری ها ایجاد تغییرات اساسی حرفه در کار حرفه ای روزنامه نگاری است؟ مستندات و پاسخ ها نشان می دهند که دیدگاه ها در این مورد متنوع و متفاوت اند و عمدتاً بر نفع مالی، شهرت طلبی و تبانی به زیان کشورهای جهان سوم تاکید گذاشته اند.

فرضیه با توجه به پرسش اصلی این بود که افشاگری های ویکی لیکس با هدف تقویت نشر آزاد اطلاعات صورت میگیرد که شامل روزنامه نگاری هم می شود. مستندات نشان می دهند که آزادی بیان و اطلاعات ایده ای فراگیر است و مختص ویکی لیکس نیست.

در مجموع بررسی های پایان نامه موارد زیر را نشان می دهند:

- ۱- دولت ها اکنون محافظت بیشتری از اسناد محرمانه و طبقه بندی شده خود به عمل می آورند.
- ۲- رسانه ها در عرصه دیپلماسی به صورت رقیب و همکار دیپلمات ها عمل می کنند و به شرط وجود آزادی بیان و اطلاعات می توانند در گردآوری اخبار و اطلاعات به دولت ها برای تصمیم گیری آگاهانه و منطقی کمک شایانی بنمایند.
- ۳- روزنامه نگاران جهان سوم، با توجه به افشاگری های ویکی لیکس، درصدد انتخاب آن نوع روزنامه نگاری اند که به توسعه کشورشان کمک کند، ناکارآمدی و فساد محتمل را افشا نماید و برای حل مشکلات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و دیپلماتیک راه حل های عملی ارائه دهد.

فصل اول
کلیات پژوهش

مقدمه

پایان نامه حاضر پژوهشی است درباره «ویکی لیکس» در حوزه ی روزنامه نگاری که علاوه بر مسائل تئوریک و نوشته های صاحب نظران ، دیدگاه های کارشناسان ارتباط جمعی را نیز از طریق پرسشنامه و به روش پیمایشی جویا می شود. پایان نامه از پنج فصل تشکیل می شود و یک فصل نیز به پرسشنامه، جدال و یافته های آن اختصاص می یابد.

فصل اول شامل مقدمه، بیان مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق، اهداف، فرضیه ها و سوالات می باشد.

فصل دوم به بررسی مبانی نظری و ادبیات تحقیق می پردازد.

فصل سوم: روش کلی گردآوری داده ها، تعارف عملیاتی ، متغیرها و مفاهیم جامعه ی آماری و روش نمونه گیری و آزمون آماری را در بر می گیرد.

فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده های حاصل از پرسشنامه می پردازد و پس از اجرای پرسشنامه از طریق SPSS نتایج به صورت نمودار و جدول ارائه می گردد.

فصل پنجم به نتیجه گیری نهایی و پیشنهادات مربوط می شود، در این فصل است که به سوالات پایان نامه پاسخ داده می شود، فرضیه ها تأیید یا رد می شوند، رسیدن یا نرسیدن به اهداف بررسی می گردد. در این پایان نامه برای استناد از روش نوشتن منبع در داخل متن استفاده شده است و در پایان فهرست منابع فارسی و لاتین ارائه گردیده است.

۱-۱ بیان مسأله:

ویکی لیکس^۱، سازمانی غیرانتفاعی و بین المللی است که به ارسال و افشای اسناد از سوی منابع ناشناس اقدام می کند. وب سایت ویکی لیکس که در سال ۲۰۰۶ افتتاح شد، توسط انتشارات "سان شاین" اداره می شود (سالنامه شرق، ۱۳۹۰، پرونده ویکی لیکس). طی یک سال از آغاز فعالیت، این وب سایت ادعا کرد که بیش از ۱۰۲ میلیون مدرک و سند در اختیار دارد (تهران امروز، ویکی لیکس و سنت افشاگری در تاریخ آمریکا، دوشنبه، ۲۰ دی ماه ۸۹: ۴۰)

این سازمان، بنابه گفته خودش، توسط مخالفانی از کشور چین، همراه با روزنامه نگارها، ریاضی دانها و تکنوکرات هایی از ایالات متحد آمریکا، تایوان، اروپا، استرالیا و آفریقای جنوبی، پایه گذاری شده است (ضمیمه شرق، نگاه ویکی لیکس به کشورهای عربی، شنبه ۱۳ آذر ۸۹)، روزنامه گاردین چاپ انگلستان، رئیس این سازمان را یک فعال اینترنتی استرالیایی بنام جولین آسانژ معرفی می کند. (Archive of wiki leaks, ord.)

^۱- Wiki leaks

ویکی لیکس تاکنون چندین جایزه برنده شده است که شامل جایزه ۲۰۰۸ رسانه‌های جدید از طرف مجله اکونومیست می‌شود (Index of wikileaks on censorship). در ژوئن ۲۰۰۶ "کنیا، گریه خون- ناپدید شدگان و قتل‌های سیاسی"، که گزارشی از سوی کمیسیون حقوق بشر کنیا در مورد کشتارهای پلیس در کنیا بوده است به دست ویکی لیکس افتاد. در ماه مه ۲۰۱۰ نیویورک دیلی نیوز، ویکی لیکس را در فهرست "وب سایت‌هایی که می‌توانند اخبار دنیا را کاملاً تغییر دهند"، در رتبه اول قرار داد (wikileaks doc.). در آوریل ۲۰۱۰، ویکی لیکس ویدیوئی را از حادثه حملات هوایی به عراق منتشر کرد که در آن افراد غیرنظامی عراقی و خبرنگاران توسط نیروهای آمریکایی کشته می‌شوند. در ژوئیه همان سال، ویکی لیکس اسناد محرمانه جنگ افغانستان را که حاوی بیش از ۷۶۹۰۰ سند در مورد جنگ افغانستان بود منتشر کرد (Vidio show of wiki leaks). در ماه اکتبر، گروه ویکی لیکس، بسته‌ای حاوی ۴۰۰۰۰۰ سند محرمانه دیگر مربوط به جنگ عراق را در هماهنگی با چندین انتشاراتی بزرگ، منتشر کرد. در نوامبر ۲۰۱۰ ویکی لیکس، پخش اسناد سری و محرمانه سیاست‌های خارجی ایالات متحده آمریکا را در قالب افشای اسناد دیپلماتیک ایالات متحده آمریکا آغاز کرد.

ویکی لیکس به صورت اصلی و در آغاز همانند هر وب سایت دیگری با قابلیت ویرایش برای خوانندگان آن پدید آمد. اما بعد از آن بیشتر به صورت یک وب سایت انتشاراتی درآمد و اجازه ویرایش و اظهار نظر را به کاربران نداد. این وب سایت بعد از حمله هکرها، عدم سرویس دهی آی اس پی‌ها^۲ دامنه‌های^۳ متفاوتی را در سرورهای مختلف اختیار کرد و به صفحه‌ای مشخص در سروری مجزا تغییر مسیر داد (INDEPENDENT CO.WIKILEAKS). اولین بار که ویکی لیکس در دسامبر ۲۰۰۶ در اینترنت قرار گرفت، باعث برانگیختن دیدگاه‌های متفاوت شد. بعضی ضمن تمجید از عملکرد این پایگاه از آن به عنوان پدیده‌ای در عرصه روزنامه‌نگاری تحقیقی یا حقیقت طلب (Investigative Journalism)، یاد کردند، این در حالی است که گروهی دیگر عملکرد این پایگاه را خطری در زمینه روزنامه‌نگاری دانستند (BBC, World). در واکنش به افشای اسناد توسط ویکی لیکس، کنگره آمریکا واکنش شدیدی نشان داد و خواهان تعیین ویکی لیکس به عنوان «یک سازمان خارجی تروریستی» شد. در روسیه، ولادیمیر پوتین اعلام کرد که اسناد ویکی لیکس احتمالاً اهدافی سیاسی را دنبال می‌کند.

(WWW.Khabar online. Ir.News)

شرکتی است که سرویس‌های اتصال اینترنتی و برای افراد، شرکت‌ها و بقیه سازمان‌ها

۲- I.S.P.(Internet Service Provider)

فراهم می‌کند.

۳- Domain

حوزه، دامنه

وب سایت ویکی لیکس یا (ویکی افشاگری و درز یافتن اطلاعات)، با حملات هکرها و عدم سرویس دهی مواجه شد که مسئولیت این جمله ها را به مأموران امنیتی آمریکا و کشورهای دیگر نسبت می داد.

مسئله اصلی این پایان نامه با توجه به مطالب پیش گفته، نحوه برخورد با ویکی لیکس و افشای اطلاعات است. برخی صاحب نظران رسانه ای در ایران عقیده دارند که "نباید به پدیده ویکی لیکس با نگاهی سطحی و عجولانه برخورد کرد. نگاه سنتی به این پدیده که یک طرف دشمن فرضی قرار گیرد و در سویی دیگر حق را به خودمان بدهیم نگاهی اشتباه و مطلق نگرانه است و این پدیده نیاز به تعمق بیشتری دارد." (سلطانی فر، ۱۳۹۰، ۱۴۳).

صاحب نظر دیگری عقیده دارد که "وقتی پدیده ای اتفاق می افتد باید نسبت به آن واقع بین بود و نباید نسبت به آن سریع موضع گرفت." (بهشتی پور، ۱۳۹۰، ۱۴۲).

۲-۱ اهداف تحقیق:

اهداف این پایان نامه پژوهشی به شرح زیر است:

- ۱- بررسی مقاله ها و نوشته های منتشر شده به زبان فارسی و انگلیسی در زمینه موضوع؛
- ۲- پیمایش نظر کارشناسان رسانه های ارتباط جمعی در مورد اهداف ویکی لیکس و تأثیر افشاگری های آن در حوزه روزنامه نگاری؛
- ۳- جمع بندی و تحلیل مطالب استخراج شده از اسناد و مدارک مکتوب و از پرسشنامه.

۳-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق و انگیزه انتخاب آن:

کارشناسان این رشته در مورد اهداف ویکی لیکس چه نظری دارند و تأثیر افشاگری های این وب سایت را چه می دانند و این پدیده بر عرصه روزنامه نگاری چه تأثیری می گذارد. بنابراین، پاسخ این کارشناسان از طریق پیمایش (پرسشنامه) و اسناد مکتوب، می تواند موجبات روشننگری همه جانبه ای در زمینه روزنامه نگاری و افشاگری شود.

۴-۱ پرسش های تحقیق:

۴-۱-۱ پرسش اصلی از نظر کارشناسان:

آیا هدف ویکی لیکس از افشاگری هایش ایجاد تغییرات اساسی در کار حرفه ای روزنامه نگاری است؟

۱-۴-۲ پرسش های فرعی:

- ۱- محتوای اسناد ویکی لیکس دقیقاً چه چیز را افشا می‌کند؟
- ۲- ویکی لیکس این اسناد را از کجا و چگونه به دست آورده است؟
- ۳- هدف از انتشار این اسناد چیست؟
- ۴- پشت پرده ویکی لیکس چه جریانی قرار دارد و اهداف آنها کدامند؟
- ۵- آیا انتشار این اسناد فصل جدیدی را در روابط بین الملل برای شفاف سازی سیاست پنهان کاری در فن دیپلماسی به وجود می‌آورد؟
- ۱-۵ پرسش اصلی: آیا هدف ویکی لیکس از افشاگری هایش ایجاد تغییرات اساسی در کار حرفه ای روزنامه نگاری است؟

۱-۵ فرضیه های تحقیق (بیان روابط بین متغیرها)

با توجه به پرسش اصلی پایان نامه (بند ۱-۴-۱) فرضیه زیر برای بررسی، تأیید یا رد آن پیشنهاد می‌شود:

- افشاگری ویکی لیکس با هدف تقویت پخش و نشر اطلاعات به صورت آزاد صورت می‌گیرد و این امر شامل روزنامه‌نگاری نیز می‌شود.
- هدف شهرت طلبی، تبلیغات و منافع مادی است
- هدف توطئه است و افشاگری بر اساس تبنانی صورت می‌گیرد

متغیر اصلی: اهداف ویکی لیکس

متغیر تابع: گسترش نشر و پخش آزاد اطلاعات یا شهرت طلبی
متغیر تأثیر پذیر: محیط بین الملل، منطقه ای و ملی در نحوه برخورد با نشر آزاد اطلاعات در روزنامه‌نگاری و نحوه خنثی کردن اهداف ویکی لیکس توسط دولت ها.
در فصل دوم به تعریف واژگانی مانند ویکی ژورنالیسم، تاریخچه آن، وقوت و ضعف این تکنولوژی می‌پردازیم. در ضمن، انواع گوناگون روزنامه نگاری از جمله روزنامه نگاری افشاگر را شرح می‌دهیم.

۱-۶-۶-۱ تعریف مفاهیم:

۱-۶-۱ کارشناسان ارتباطات جمعی:

کسانی که فکر، پیام یا اطلاعات را با استفاده از گفتار، نوشتار، علائم و رفتار مبادله می‌کنند و در زمینه خبر رسانی و تفسیر خبر فعالند. در این پایان نامه روزنامه نگاران فعال در دو حوزه سیاسی و بین الملل روزنامه های شهر تهران به عنوان کارشناس ارتباطات جمعی و جمعیت آماری انتخاب شده اند.

۱-۶-۲ ویکی لیکس:

درز و افشای اطلاعات با استفاده از فناوری ویکی و ویکی لیکس بر خلاف ویکی پدیا و ویکی نیوز امکان تکمیل مطالب را نمی دهد و مختص افشای اطلاعات است (برای مطالعه بیشتر به فصل دوم پایان نامه مراجعه شود)

۱-۶-۳ روزنامه نگاری یا ژورنالیسم:

حرفه ای است مطرح در جهان که به صورت سنتی و مدرن جریان دارد و در معرض تحولات مهمی قرار گرفته است. (در فصل دوم پایان نامه انواع ژورنالیسم توضیح داده شده است)

۱-۶-۴ دسترسی:^۴

این مفهوم به حق دسترسی مردم یا گروههای اقلیت به اطلاعات و همچنین به حق طرح عقاید و دیدگاههای آنها در رسانهها دلالت می کند (شکرخواه، ۱۳۸۱: ۳).

۱-۶-۵ تبلیغات:^۵

پیامی که برای اطلاع رسانی و متقاعد سازی مصرف کننده برای خرید محصول یا خدماتی خاص طراحی و غالباً از طریق وسایل ارتباط جمعی عرضه می شود.

۱-۶-۶ مطبوعات جایگزین:^۶

این مطبوعات از جنبه مواضع، شبیه نشریات غالب نیستند و دیدگاههایی متفاوت و غالباً رادیکال دارند. گستره توزیع چنین رسانههایی تا پیش از فراگیر شدن اینترنت همیشه محدود بود

۱-۶-۷ تعصب و جانبداری:^۷

هر نوع واکنش غیرمنطقی له یا علیه هر موضوع که بتواند بر گردآوری اطلاعات روزنامه نگاری تأثیر بگذارد. ادوارد مارو، روزنامه نگار آمریکایی، روزگاری گفته بود که روزنامه نگار باید با آینه ای در دست، جهان و مردم را نشان دهد و این آینه نباید انحنای داشته باشد و یا در دست روزنامه نگار بلرزد. در واقع، او با این جمله، روزنامه نگاران را از جانبداری پرهیز داده است (همان منبع، ۲۴)

۱-۶-۸ مرورگر:^۸

برنامه ای که امکان دسترسی به مدارک و اطلاعات را در محیط های اینترنتی ممکن می سازد. مرورگرها حکم قایق هایی را دارند که برای موج سواری در اقیانوس اطلاعات

⁴ - access

⁵ - advertising

⁶ - alternative press

⁷ - bias

⁸ - browser

ضروری اند. از مرورگرهای معروف دنیا می توان به اکسپلورر، نت اسکپی و اپرا، اشاره کرد (شکرخواه، ۱۳۸۱: ۲۹).

۱-۶-۹ خبر:^۹

اطلاع دادن درباره یک رویداد جاری که می تواند برای گروه قابل توجهی از مردم جالب باشد و از طریق چاپ، پخش (رادیو و تلویزیون) اینترنت و یا از راه دهان به توده مخاطبان منتقل شود. این اطلاع رسانی بر مبنای پاسخ دادن به شش سؤال خبری (عناصر خبری) چه اتفاقی افتاده؟ چرا اتفاق افتاده؟ چگونه اتفاق افتاده؟ در مورد چه کسی؟ در چه زمانی؟ کجا؟ شکل می گیرد که از سوی فردی به نام خبرنگار جست و جو و پرسیده شده است.

امروزه اصطلاح "خبر" به واژه آشنای تمامی جوامع بشری تبدیل شده است. روزنامه ها، اینترنت و رادیو و تلویزیون ۲۴ ساعته و بدون وقفه خبر پراکنی می کنند و علاوه بر اطلاع رسانی، افکار عمومی را با اخبار خود شکل می دهند. بر همین اساس تعاریف مخفی- خوش بینانه و بد بینانه- برای آن بیان شده است. خبر روشی است که جهان را منعکس نمی کند، بلکه به جهان شکل می دهد (دانشگاه گلاسکو) به بیان دیگر، خبر به طرز اجتماعی ساخته می شود و نه تنها به انعکاس بی طرفانه واقعیت اجتماعی و حقایق تجربی نمی پردازد، بلکه در ساخت اجتماعی واقعیت نیز مداخله می کند.

هنجارها، ارزش ها، باورها، انتظارات، قواعد، راهبردها، نظام های نمادین و آیین ها و مراسم مشترک فرهنگ روزنامه نگاری را تحت عنوان جامعه ای تفسیرگر شکل می دهد (توکلی، ۱۳۹۰، ۱۶۸)

۱-۶-۱۰ سخت خبر:^{۱۰}

زمان در سخت خبر نقش اساسی دارد و به نوعی سخت خبر را می توان اسیر زمان داشت. این اصطلاح در مقابل اصطلاح دوقلویش "نرم خبر" بکار گرفته می شود. در سخت خبر جزئیات مهم مربوط به رویداد در اسرع وقت به مخاطب می رسد و خبرنگار در پی آن است که به شش عنصر خبری در موجزترین شکل ارائه خبر پاسخ دهد.

سبک ارائه و تنظیم خبر در کی سخت خبر "سبک هرم وارونه" است. نرم خبر سرگرم کننده یا توصیه ای درباره سبک زندگی است، اما سخت خبر در مورد اخبار جنگ، سیاست، اقتصاد، دولت، فجایع بشری، جنایت، تظاهرات و ... غیره است. تفاوت دیگر این است که سخت خبر با لحن خشک و رسمی هستند در حالی که نرم خبر، لحنی داستانی تر دارند. (توکلی، ۱۳۹۰، ۲۴۱).

۱-۶-۱۱ نرم خبر:^{۱۱}

⁹ - News / News story

¹⁰ - Hard news